

DE PARTICIPATIEWET WEER IN BALANS: OOK VOOR JONGVOLWASSENEN IN KWETSBARE OMSTANDIGHEDEN

Voor veel jongvolwassenen is de Participatiewet niet een vangnet waar ze op terug kunnen vallen. Gelukkig heeft minister Schouten geluisterd naar alle kritische geluiden in de samenleving en wordt de Participatiewet flink aangepast per 1 januari 2025. Met de voorgestelde maatregelen wordt geprobeerd om het vertrouwen en de menselijke maat weer terug te krijgen. Voor jongvolwassenen met een psychische kwetsbaarheid of in kwetsbare omstandigheden zien wij waardevolle maatregelen, waaronder het recht op vormgeven van participatie zoals het volgen van een opleiding, aanpassingen rond de kostendelersnorm, verruiming van het experimenterartikel, vormgeven van het bufferbudget en meer ruimte voor gemeenten voor afstemming op individuele omstandigheden. Desondanks zijn er ook keuzes gemaakt waardoor jongvolwassenen in kwetsbare omstandigheden nog steeds in de knel dreigen te komen. Daarom maken wij, ExpEx, SAMAH, NJR, YOPE, SZN, MIND Naasten Centraal en FNO GeestKracht graag van de gelegenheid gebruik om te reageren op de internetconsultatie over de wijziging van de Participatiewet.

NEEM SPECIFIEKE RISICOGROEPEN OP IN HET WETSVOORSTEL VOOR WIE 4-WEKEN ZOEKTERMIJN NIET GELDT

Wij vinden het jammer dat er in plaats van het afschaffen van de vierweken-zoektermijn is gekozen voor de invoering van een 'kan-bepaling'. De 'kan-bepaling' wordt ingevoerd vanuit het idee dat maatwerk mogelijk wordt doordat een gemeente in een individueel geval kan afwijken van de vierweken-zoektermijn voor jongeren tot 27 jaar. Wij vrezen dat een deel van de jongvolwassenen die dringend behoefte heeft aan financiële hulp door de 'kan-bepaling' tussen wal en schip zal vallen. Bij o.a. dak- en thuisloze jongeren, minderjarige vluchtelingen en jongeren met een jeugdzorg- of detentieachtergrond is het duidelijk dat de vierweken-zoektermijn het risico op dakloosheid en schulden vergroot. Ook kan de zoektermijn ertoe leiden dat het contact van de jongeren met de gemeente wordt verbroken en zij zo niet de ondersteuning krijgen die zij nodig hebben. Voor deze jongvolwassenen is een stabiele financiële basis én een contactpersoon bij de gemeente direct essentieel. Samen kan de jongere dan met de gemeente de juiste route uitzetten en hoeft de uitkering niet langer dan nodig ingezet te worden. Met de wet Breed Offensief is er al een uitzondering op de vierweken-zoektermijn voor een specifieke groep jongeren, namelijk jongeren met een medische urenbeperking en jongeren die behoren tot de doelgroep loonkostensubsidie. Wij vinden dat deze maatregel uitgebreid zou moeten worden. **Wij pleiten daarom om in aanvulling op de 'kan-bepaling' specifieke risicogroepen in het wetsvoorstel op te nemen voor wie de vierweken-zoektermijn niet geldt.**

Zo kan bovendien ook voorkomen worden dat er niet uit te leggen verschillen ontstaan tussen gemeenten bij het toepassen van de 'kan-bepaling'. De Rijksoverheid dient de bestaanszekerheid te garanderen van alle burgers, ongeacht in welke gemeente iemand woont. Wij vrezen daarnaast ook dat gemeenten onvoldoende gebruik zullen maken van de 'kan-bepaling'. Uit het onderzoek "Watertrappelen in de bijstand" van de Nationale Ombudsman blijkt dat gemeenten binnen de huidige Participatiewet nu al beperkt gebruik maken van de mogelijkheden om maatwerk toe te passen. Zij vrezen voor precedentwerking en misbruik. Daarnaast kost het tijd en deskundigheid om maatwerk toe te passen. Tussen gemeenten onderling, maar ook tussen medewerkers binnen één gemeente, bestaan grote verschillen in hoeverre zij maatwerk toepassen.

WACHT NIET MET ONDERSTEUNING TOT NA DE VIER-WEKEN ZOEKTERMIJN

Wanneer iemand een bijstandsuitkering wil aanvragen, gebeurt dit bij de meeste gemeenten via het UWV. Voor jongeren tot 27 jaar geldt daarbij dat zij een melding krijgen dat zij eerst vier weken zelf moeten zoeken naar werk en/of scholing. Hierdoor worden jongvolwassenen vaak pas na de vierweken-zoektermijn door de gemeente gekoppeld aan een klantmanager of een jongerenconsulent. Hierdoor raken sommige jongeren in deze periode uit beeld en wordt het risico op schulden of dakloosheid vergroot. Bovendien is op het moment dat een jongere bijstand aanvraagt, er vaak al sprake is van een periode zonder inkomen en opeenstapeling van problemen. **Wij willen daarom dat jongeren niet vier weken hoeven te wachten voordat zij ondersteuning krijgen maar direct worden gekoppeld aan een vast aanspreekpunt. Een ervaringsdeskundige zou deze rol bijvoorbeeld kunnen vervullen. Bovendien is het voor gemeenten noodzakelijk om direct na de aanvraag met een jongere in gesprek te gaan om vast te kunnen stellen of iemand in aanmerking komt voor de 'kan-bepaling'.**

BIEDT ONDERSTEUNING BIJ EEN AANVRAAG

Jongeren ervaren de aanvraagprocedure voor een bijstandsuitkering als complex. Ze geven aan moeite te hebben met het verzamelen en aanleveren van de bewijsstukken en het aanvragen van een DigiD. Om dit goed te kunnen doen, moeten ze hun administratie op orde hebben. Bij jongeren met psychische problemen, een huisvestings-

en/of verslavingsprobleem is dat meestal niet het geval. Ook ontbreekt vaak het sociale netwerk dat hen hierbij kan ondersteunen. Met het wetsvoorstel worden verschillende maatregelen genomen om de aanvraagprocedure te vereenvoudigen, maar wij vragen ons af of dit voldoende is voor jongvolwassenen in kwetsbare omstandigheden. Zo wordt het mogelijk voor gemeenten om de aanvraagprocedure volledig digitaal te laten verlopen (artikel 4.2). De Nationale Ombudsman constateert dat jongeren over het algemeen digitaal vaardig zijn, maar dit niet betekent dat ze zonder problemen gebruik kunnen maken van digitale overheidsdiensten. Dit komt deels door het feit dat zij nog niet eerder van de online dienstverlening van de overheid gebruik maakten, maar ook door ingewikkeld taalgebruik. Wat niet helpt, is dat de informatie – als een jongere deze al kan vinden – niet is toegespitst op de situatie van de jongere. In het bijzonder vraagt de Nationale Ombudsman aandacht voor jongeren die zich in een kwetsbare positie bevinden, zoals dak- en thuisloze jongeren, jongeren zonder startkwalificatie en jongeren met een jeugdzorg- of detentieachtergrond. Juist voor die groepen is het zelfstandig regelen van een bijstandsuitkering, met alle rechten en plichten die daaruit voortkomen volgens de Nationale Ombudsman een illusie. In het wetsvoorstel wordt aangegeven dat het mogelijk blijft om een bijstandsuitkering niet digitaal in te dienen, bijvoorbeeld voor mensen die niet in het bezit van een DigiD. **Wij pleiten voor het behoud van de mogelijkheid om fysiek een aanvraag in te dienen bij de gemeente, voor iedereen die hier de voorkeur aan geeft. Dit zou sterker in de wet verankerd moeten worden. Ook geeft dit de mogelijkheid om jongeren ondersteuning te bieden bij de aanvraag.**

LUISTER NAAR DE STEM VAN JONGEREN

Eén van de lessen uit de toeslagenaffaire is dat de overheid goed, betrouwbaar en duidelijk moet communiceren over regels en verwachtingen. Dat gaat niet alleen over zenden, maar ook over signalen oppakken als het niet goed gaat. We kunnen veel leren van de ervaringen en drempels waar jongvolwassenen in de praktijk tegenaanlopen. Daarom hadden wij gehoopt dat de minister beter zou luisteren naar de stem van jongeren bij het uitwerken van de maatregelen. Hoewel de minister heeft aangegeven de input van ervaringsdeskundigen mee te nemen, missen wij de expliciete aandacht voor de kennis van de jongvolwassenen die wij vertegenwoordigen. **In aanloop naar de uitwerking van de maatregelen van spoor 2, benadrukken wij daarom nogmaals het belang van de expertise van extra kwetsbare groepen zoals minderjarige vluchtelingen, jongvolwassenen uit detentie, dakloze jongvolwassenen of jongvolwassenen uit de jeugdzorg.**

Met hartelijke groet,

Noaz Asbroek & Léon van der Aa
Voorzitters Team Geestkracht

Mede namens: Amber, Anna, Anouk, Eva, Evy, Ghermay, Hannah, Ibrahim, Ivanka, Josephine, Laura, Leon, Lisette, Malcolm, Maryama, Mohammed, Monique, Nihâl, Robin, Rhay, Sandro, Shania, Sifra, Stephanie, Thijs en Vivian
En mede namens:

